

На едно докосване от теб: отчуждение, отъждествение, отличие

гл. ас. д-р Евелина Христова

30 декември 2012 г.

Есенна научна конференция
департамент “Масови комуникации”

Нов български университет

Много поетично беше настроението ми, когато подавах темата си на докторант Кънчева. Това, за което искам да поговоря днес са тъч-скрийн устройствата и работата с тях, за която вчера говорихме с различни термини, като например “пипаш ги”, “докосваш ги”, “галиш ги” и цялата дискусия, която се разгоря около това как общуваме с тези устройства. Това, с което искам да започна е, че думата “отличие” не съществува и трудно можем да я намерим в речник, но я сложих не просто за мелодичност в заглавието, а за да постигна определеното внушение, че общуването чрез тъч-скрийн устройство се отличава от конвенционалната работа с компютър.

Общуването с върха на пръстите ни ни дава възможност да чувстваме устройствата, с помощта на които работим в Интернет, като наше естествено продължение, като част от самите нас. Моите ръце например вече се чувстват празни, ако в тях няма тъч-скрийн устройство, просто защото то се е превърнало в моето прозорче към света, което ми дава достъп до цялата информация, налична в Интернет. Днешното ми изказване е построено именно около твърдението, че устройствата, с които се работи чрез докосване на екрана им, създават една нова и различна култура на общуване, която не познава границите на физическия ни свят – като географски граници, например. Хората, които използват интензивно тъч-скрийн устройства имат възможност да общуват извън познатите граници и да изграждат свои културни общности. Също така тъч-скрийн устройството все пак се отразява на начина, по който неговият притежател общува с обкръжаващия го свят в рамките на неговото непосредствено нахождение.

Интересно е да се отбележи, че при търсене в Гугъл с ключова дума “touch”

излизат над 90% изображения на устройства и някъде в далечните страници, ако човек търси упорито - изображения на хора и/или ръце на хора, както и снимки на изображението от Сикстинската капела, като по-голяма част от тези пък изображения са свързани с рекламата на "Nokia" и техните тйч скрийн устройства, а не това, което ние разбираме под човешко докосване.

Ученикът си остава ученик, и без да подозирам, че и тя е постъпила по същия начин, аз също като научния си ръководител, се опрях на определението за култура на ЮНЕСКО. Интересно е, че проф. Стоицова се спря на втората част от определението, докато на мен, като че ли, в по-голяма степен ми импонира първата част.

Култура е множеството от отличителни духовни, материални, интелектуални и емоционални черти на дадено общество или обществена група, тя обхваща освен изкуството и литературата, начина на живот, формите на съжителство, ценностните системи, традициите и вяванията

ЮНЕСКО

Най-важното за мен в определението на ЮНЕСКО е това, че става дума за дадено общество или обществена група. Технологичният напредък и свободата на общуването, на които се радваме днес, ни дават възможност да избираме дали да бъдем част от дадена обществена група. Ние се раждаме в определена държава, в населено място и това предопределя до голяма степен нашата културна принадлежност. Въпреки това след навършването на определена възраст имаме възможност на избор и по отношение на физическото си местонахождение. Но в Интернет ние имаме непрекъсната възможност за избор. Можем да бъдем в готварските сайтове, за които стана дума в предните изказвания, по цял ден, ако те много ни вълнуват. Можем и на други места да бъдем.

Иска ми се днес да разсъждавам заедно с вас за това как Интернет, особено чрез тйч-скрийн устройствата, допълва възможностите в живота ни, но едновременно с това може да ни отчужди от другите. Как ни дава възможност да бъдем на много места едновременно, но вече много трудно сме истински някъде изцяло и отдадено. Как лупата, увеличителното стъкло на Интернет задълбочава

недостатъците ни, но ни дава възможност да изявим талантите си, ако имаме такива. Допълва възможностите в живота ни, защото неимоверно много разширява кръгозора и достъпа ни до информация и до други хора. Днес, ако някой има увлечение и талант към музиката, например, чрез Интернет има достъп до информация - записи, уроци, уроци в реално време с известни хора, може да разбере къде са добрите школи, може да кандидатства за стипендия, да научи за конференции, да се свърже с хора със сходни интереси, да работят заедно, да кандидатства, да научи за конференции и новости. И няма значение дали се интересува от музика, или физика, или декупаж. Само да има време да го прави, но това е една друга тема. Естествено, това дава възможност на хора с нечисти помисли, съмнителен морал и престъпно поведение или опасни интереси да имат същите възможности пред себе си, да се събират в групи, да общуват, да създават мрежи и да застрашат другия свят (този тук, в който като пипаме хора и те ни усещат по начина, по който ние тях усещаме) също да се свържат и да са в мрежа и общуване.

Отчуждава ни, обаче, защото Интернет може да погълне изцяло времето и капацитета на мозъка ни. Човек може (и има такива случаи) да “потъне” в дебрите на Интернет и да се загуби от собствените си физически занимания и общения. Има доста млади хора, които изкарват толкова време пред компютъра, че се обездвижват, обезводняват и спират да могат да общуват пълноценно със заобикалящия ги физически свят. Това не е просто информация, която четем като обобщени данни в Интернет в различни изследвания, но в приятелския кръг на децата на мои приятели вече има случаи на деца с бронхопневмония в следствие на обездвижване от застояване пред компютъра.

И действително, чрез само с помощта на един екран и пръстите си човек достига до толкова много информация. Без кутия, монитор, отделно клавиатура, отделно мишка. Четем, че Интернет населението се е удвоило (терминът, който се използва, за да се опишат Интернет потребителите - “население”, ни внушава именно чувство за държавност или принадлежност към общност). Броят на Интернет потребителите към април 2012 г. е достигнал **2,27** млрд. в световен мащаб, сочи статистика на Pingdom, което означава, че са се увеличили двойно в

сравнение с 5 години преди това. От тях 922,2 млн. са в Азия, а Европа е на второ място с 476,2 млн., следвана от САЩ с 271,1 млн.¹

Населението на света по данни на бюрото за преброяване на САЩ е малко над 7 млрд. човека², макар че ми е трудно да си представя методиката на преброяване в Индия и Китай, както и части на Африка.

Това, което виждаме от представените от Pingdom данни е, че в Европа също са много активни, но най-активни са Азиатците. Изненадваща е информацията, че активните американци са по-малко като брой от европейците - може би защото ние свързваме традиционно Америка с най-напредничавите технологии, но явно има щати в които не са така активни и технологично развити. Ако погледнем внимателно името на това изследване – “Ръст на Интернет населението”, можем да заменим думата Интернет с името на всяка една държава в света и изречението продължава да е логично. Може и с град да го заменим и пак продължава да е логично. Това е много интересно, не знаем това да къде ще доведе лингвистичното проявление, но за Интернет все повече се говори като за реално физическо местонахождение. Това ни навежда на мисълта, че ние съществуваме в и обитаваме Интернет пространството, подобно на нашето градско пространство.

Представените от Pingdom данни се отнасят по отношение на Интернет населението като цяло. Не съм сигурна, че мога да назова статистика, която е достоверна и че може да се разчита на методологията ѝ, по отношение на това как се употребяват именно тъч-скрийн устройствата, за които всъщност говорим.

Обаче искам да си представим едно дете, родено през 2007 г. Днес то е на 5 години, има мнение, около него е съсредоточена и командва цялата къща, както и някои разклонения роднини, баби и дядовци. И то не подозира, че има свят, в който няма тъч-скрийн устройства. Разбира се, ако е жител на големите градове и е някъде в тези милиарди хора, които ползват активно Интернет. Това е много интересно – тези млади граждани на света имат всичко на върха на пръстите си и

¹<http://royal.pingdom.com/2012/04/19/world-internet-population-has-doubled-in-the-last-5-years/>, последно посетен на 12 декември 2012 г.

² <http://www.census.gov/popclock/>, последно посетен на 14 декември 2012 г.

тази нова за нас технология е част от тяхната естествена сетивност, от света, който познават по рождение. Този свят им дава възможност да “отидат” където искат по всяко едно време или да получат неща при себе си - чрез доставка, филми, разговор с някого, който е физически далече. Интересно дали техният мозък ще бъде по-развит от нашия или по-различно развит от нашия след време. Трява да мине доста време и да имаме достатъчен брой хора (може би следващо поколение), които да изследваме, за да разберем. Можем да рискуваме и да допуснем хипотеза, че доста напред във времето може би ще се промени физиката на хората в следствие на трайно променения начин на живот. Ние вече наблюдаваме две такива промени. Вследствие на обездвижването и на интелектуализация на труда, както и вследствие на множество машинизирани процеси, имаме затлъстяване на световното население, което е разпознаваем проблем още от началото на 21.век³. Интересно е дали ще наблюдаваме развитие на сетивността на ръцете по някакъв начин - дори може би и видими физически промени (друга текстура на кожата? нови разклонения на пръстите?) или промяна на структурните връзки на мозъка.

Искам да ви зачета резултатите от едно изследване, свързано с пристрастяването към Интернет и какви са били физиологичните промени в мозъка, установени вследствие на това пристрастяване⁴. Представям Ви го с уговорката, че става дума за изследване проведено от китайски и американски учени само с 18 студенти, и че то представя предимно негативни промени. Тоест, за мен тези данни са само началото на едно дългосрочна тенденция за провеждане на изследвания, свързани с физиологични промени, отнасящи се до промяната на начина на живот вследствие на появата на Интернет.

За целите на изследването са анализирани мозъчни снимки, направени с помощта на ядрено-магнитен резонанс, на 18 студенти с категорично установено пристрастяване към Интернет. Учените са открили, че отделни части от мозъците на пристрастени към Интернет хора са с около 10-20% по-малки от нормалното.

³ http://libdoc.who.int/trs/WHO_TRS_894.pdf, последно посетен на 10 декември 2012 г.

⁴ <http://www.kaldata.com/62298/Пристрастяването-към-интернет-води-до-физиологични-промени-в-мозъка.html>, последно посетен на 10 декември 2012 г.

Засегната е зоната от мозъчната кора, където се управляват важни функции като говора, паметта, емоциите и сетивата. Установена е връзка между процента на свиване и дължината на периода, през който пациентите страдат от пристрастяване към Интернет. В резонансните снимки са открити и необичайни промени в активността на две зони, които се намират дълбоко в мозъка и за които се вярва, че са свързани с вземането на решения и съхраняването на паметта. Важно е да направим уточнение, че става дума за хора със заболяване, а не за редови, нормални потребители - те прекарвали по около десет часа на ден пред компютъра, шест дена в седмицата, играейки на онлайн игри. Тоест, тези хора не са се занимавали с задълбочено общуване или активен живот в мрежата, за какъвто ние тук говорим от културологична гледна точка. Това са негативи, които изобщо не могат да се пренесат върху всички аспекти на Интернет ползването, и както и вчера в хода на дискусиата видяхме, генерализирането винаги води до сблъсък на позиции, а обикновено води и до грешки. Затова не можем да очакваме, че растящото ползване на Интернет и на тъч-скрийн устройствата задължително ще доведат до каквито и да било физиологични промени, камо ли негативни, но сме длъжни да предвиждаме и този сценарий.

Едно от най-интересните свойства на Интернет е, че ни дава възможност да бъдем на много места едновременно. Реално погледнато, в рамките на секунда две мовек може да проектира мислите, идеите си на множество места в Интернет. Дори е интересно, че използваме думата “място” за Интернет, все едно сме наистина там. Място - е тук, където сме физически, но едновременно място е и нещо друго. Вчера имаше около 5 човека в залата, които бяха заедно на едно и също място едновременно в мрежата, докато едновременно с това са били на едно и също място едновременно с нас тук в залата. Също така можем да сме на едно място физически и на съвсем друго - в Интернет.

За моето поколение, аз не съм родена през 2007 г. и това е видимо, концепцията за сливането на реалността и Интернет-реалността все още е малко трудна за разбиране. Въпреки, че аз самата съм относително активна в мрежата, за мен е малко трудно да осмисля възможността да бъда едновременно на няколко “места”. Обяснявам си го, като си спомням как навремето прекарвах някои часове

в училище - все едно съм се замечтала и зяпам през прозореца, докато светът се случва около мен. Точно като разсеял се ученик в час, на когото учителката му се скарва - "Ти не си тук, веднага се върни". Макар че, лично аз усещам как понякога връщането ми към тази действителност, която моето поколение нарича истинска, е много трудно. Даже ми се случва, след като съм била с погледа вперен в устройството, вършейки едно-две-три различни неща на различни онлайн места, да върна съзнанието си на мястото, в което физически съм в момента и да се окаже, че гледам "стерео" човек срещу мен и той да осъзнава, че още не съм се "върнала", не присъствам съсредоточено с мисълта си във физическото ми местонахождение.

Макар и трудно за обяснение с думи, ние, активните потребители на тъчскрийн Интернет устройства, вече трудно сме истински някъде изцяло и отдадено. Повечето от нас запълват физическо пространство с тялото си, застанали с вперени в екранчетата погледи, шарейки с пръсти по тях, без да могат напълно да осъзнават какво се случва около тях.

В тази връзка си задавам един въпрос. Какво ще стане, ако спре токът за 365 дни? Без отопление, без осветление, без Интернет. Аз съм сигурна, че има страшно много хора, които веднага ще развият способностите си, няма да са забравили за една година, ще предприемат всякакви мерки за възстановяване на тази огромна загуба, но ми се иска да не забравяме нещо много важно. Да не забравяме, че населението на земята живее в паралелни, напълно различни действителности. Имаме Азия, в която според данните огромна част от населението живее в една Интернет действителност, имаме Европа, Северна Америка. Едновременно с това имаме и едни огромни части от света, в които хората живеят паралелно в съвсем различен свят, в който няма дори електричество. До съвсем скоро, дори и с наличието на електричество, ние самите знаехме, че кока кола напива, че на запад живеят лоши капиталисти... днес в Северна Корея знаят горе-долу същото, а в някои части на Африка има милиони хора, които всъщност нищо не знаят. Те не знаят дори, че това, което ги мори е СПИН. Цивилизационните центрове на земята са се измествали постепенно на различни физически места и днес в Петра няма такъв център на културата на света, нито в Дамаск, не съществуват и Персийските империи. Ние познаваме главно термините "сабя дамаския" и "персийски килим",

имаме бегла представа за термин “пътя на коприната”. Но не знаем, че зад сабята дамаския се крие една от най-интересните технологии за обработка на желязото, която е загубена и до момента не могат да я възстановят. Знаем, че персийския килим, който ни се струва помпозен и твърде цветен, е плод на достиженията на огромно културно цивилизационно развито общество, което вече не съществува.

Нищо не може да ни гарантира, че този процес няма да продължи да се повтаря отново и отново и на мястото на нашата развита цивилизация, както може би бихме се осмелили да се наречем, защото ние сме технологично развити, но по отношение на някои други неща..., както и да е, това е въпрос на субективно възприятие, няма да се настанят нови хора, които отново и отново да откриват колелото, тока, да се развиват в религиозно и културно отношения т.н. Добре е, дори когато говорим за Интернет - възхвалявайки го или отричайки го, да не забравяме, че това най-вероятно е просто една нова стъпка в развитието на една част от хората и че е много вероятно в кратък период от време (от историческа гледна точка) той да бъде откриван отново и отново, и всички свързани с Интернет неща и разглеждан като нещо ново, непознато, невероятно от новите хора, които ще го откриват. Светът не започва от нас, но ние често го забравяме. Светът се развива и няма да свърши с нас.

Важното е да разберем, че появата на Интернет отдавна вече промени нашата културата - начинът, по който живеем, ритъмът в който живеем. Най-големият въпрос е какъв избор прави всеки от нас, към кое общество избира да принадлежи - дори и в Интернет - дали принадлежи на обществото на мразещите или на обществото на градящите. Дали ще сме тези, които произвеждат нещо и градят - като двама наши студенти от 4 курс, които в момента се занимават с нещо, което скоро ще стартират – каузи.бг и са създали в Интернет едно място, в което хората могат да подкрепят различни благотворителни каузи.

И в заключение искам да кажа, че според мен употребата на тъч-скрийн устройствата прави всички възможности, които Интернет ни предлага още по-близки до нас, по-достъпни и някак по-лесни и приятни за употреба. Те ни позволяват да чувстваме Интернет пространството по-близко до нас и определено

се отразяват на начина, по който общуваме – и онлайн и във физическия свят. Вследствие на вчерашните ни дискусии все пак държа да отбележа, че моят личен свят все още е оффлайн, голяма част от работата ми е онлайн, често от контактите с приятелите и познатите си поддържам предимно онлайн чрез тъч-скрийн устройства, но важните ми отношения поддържам в “реалния” физически свят на живо, очи в очи.